

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, dnia 22 lipca 2015 r.

III.7060.327.2015.AJ

SĄD NAJWYŻSZY
Izba Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych
i Spraw Publicznych
W a r s z a w a

Wniosek
Rzecznika Praw Obywatelskich

Na podstawie art. 60 § 2 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2013 r., poz. 499 ze zm.) oraz art. 16 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014 r., poz. 1648) w związku z ujawnioną rozbieżnością w wykładni prawa w orzecznictwie sądów powszechnych

wnoszę

o rozstrzygnięcie następującego zagadnienia prawnego:

„Czy ustalając wysokość emerytury na podstawie art. 183 w związku z art. 53 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 748) należy stosować przeliczniki za okresy pracy górniczej, o których mowa w art. 52 tej ustawy?”

UZASADNIENIE

I.

Przedmiotowe zagadnienie prawne wyłoniło się z analizy orzecznictwa sądów okręgowych i sądów apelacyjnych, dotyczącego problematyki ustalania wysokości emerytury mieszanej, o której mowa w art. 183 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 748 – zwanej dalej ustawą emerytalną) w części ustalonej na podstawie art. 53 ustawy emerytalnej w związku z art. 52 ustawy emerytalnej regulującym zasady stosowania przeliczników za okresy pracy górniczej. Analizie poddano 26 wyroków sądowych wydanych w sprawach o wysokość emerytury.

Pogląd, że obliczenie części emerytury na podstawie art. 53 w związku z art. 183 ustawy emerytalnej następuje z uwzględnieniem przeliczników, o których mowa w art. 52 ust 1 tej ustawy znalazł odzwierciedlenie w siedmiu wyrokach sądów okręgowych, przy czym trzy z nich zostały utrzymane w mocy przez sądy apelacyjne (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 11 października 2012 r., III AUa 609/12 oddalający apelację organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 7 marca 2012 r., VII U 1226/11; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 maja 2012 r., III AUa 2402/11 oddalający apelację organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 21 września 2011 r., XI U 1702/11; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 12 marca 2013 r., III AUa 1118/12, oddalający apelację organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 21 marca 2012 r., VIII U 179/12). W czterech pozostałych rozstrzygnięciach sądy apelacyjne uznały, że przeliczniki wymienione w art. 52 ust 1 ustawy emerytalnej nie mają zastosowania przy obliczaniu wysokości emerytur na podstawie art. 183 ustawy emerytalnej (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 grudnia 2012 r., III AUa 593/12 zmieniający wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach Ośrodek Zamiejscowy w Rybniku z dnia 18 stycznia 2012 r. i oddalający odwołanie, IXU 1753/11; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27 marca 2013 r., III AUa 1323/12, zmieniający wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach Ośrodek Zamiejscowy w Rybniku z dnia 25 kwietnia 2012 r. i oddalający odwołanie IX U 258/12; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 sierpnia 2012 r., III AUa 2755/11, zmieniający wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 7 października 2011 r. i oddalający odwołanie VIII U 1493/11; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 14 lutego 2013 r., III AUa 827/12, zmieniający wyrok Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 14 marca 2012 r. i oddalający odwołanie XI U 2842/11).

Z kolei pogląd, że przeliczniki wymienione w art. 52 ust 1 ustawy emerytalnej nie mają zastosowania przy obliczaniu wysokości emerytur na podstawie art. 183 ustawy sądy

okręgowe wyraziły w sześciu sprawach, przy czym sądy apelacyjne podzieliły ten pogląd w dwóch sprawach (wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 26 kwietnia 2012 r., III AUa 216/12 oddalający apelację wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego w Legnicy z dnia 30 listopada 2011 r., VU 1090/11; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27 października 2011 r., III AUa 410/11 oddalający odwołanie wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach Ośrodek Zamiejskowy w Rybniku z dnia 7 grudnia 2010 r., IX U 1810/10). Natomiast odmienny pogląd niż sądy okręgowe sądy apelacyjne zaprezentowały w czterech sprawach (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 16 grudnia 2010 r., III AUa 1209/10, zmieniający wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach Ośrodek Zamiejskowy w Rybniku z dnia 12 kwietnia 2010 r., IX U 636/10; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 grudnia 2011 r., III AUa 728/11, zmieniający wyrok Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 18 stycznia 2011 r., IV U 1449/10; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2013 r.; III AUa 915/12, uchylający wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach Ośrodek Zamiejskowy w Rybniku z dnia 23 stycznia 2012 r., IX 1514/11 i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 listopada 2010 r., III AUa 930/10 zmieniający wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach Ośrodek Zamiejskowy w Rybniku z dnia 2 lutego 2010 r.

W podsumowaniu należy zauważyć, że w czternastu wyrokach zaprezentowano pogląd, że obliczenie części emerytury na podstawie art. 53 w związku z art. 183 ustawy emerytalnej następuje z uwzględnieniem przeliczników za okresy pracy górniczej. W dwunastu wyrokach zaprezentowano stanowisko przeciwne temu poglądowi. Ostatecznie w siedmiu prawomocnych wyrokach zawarty został pogląd, że obliczenie części emerytury na podstawie art. 53 w związku z art. 183 ustawy emerytalnej następuje z uwzględnieniem przeliczników za okresy pracy górniczej, a pogląd przeciwny w sześciu wyrokach prawomocnych.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich przedstawione powyżej zestawienie orzeczeń sądowych uzasadnia tezę o zaistniałych rozbieżnościach w wykładni prawa dokonywanej przez sądy okręgowe i sądy apelacyjne i stanowi podstawę do wystąpienia z wnioskiem o ich rozstrzygnięcie w trybie art. 60 § 2 ustawy o Sądzie Najwyższym do Sądu Najwyższego.

II.

Odmienna interpretacja tych samych przepisów wymaga analizy regulacji prawnych z uwzględnieniem kontekstu historycznego. Obowiązująca od 1 stycznia 1999 r. ustawa emerytalna uregulowała uprawnienia emerytalno-rentowe wszystkich ubezpieczonych niezależnie od daty powstania stosunku ubezpieczenia i bez względu na

wiek ubezpieczonego w dniu jej wejściach w życie, jednakże w zależności od tego wieku różnicowane zostały zasady nabywania i ustalania wysokości emerytur. W stosunku do ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r. utrzymane zostały dotychczasowe warunki nabywania prawa do emerytury oraz zasady ustalania ich wysokości. Uprawnienia emerytalne oraz reguły ustalania wysokości świadczeń na dotychczasowych zasadach zachowali również ubezpieczeni urodzeni po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed dniem 1 stycznia 1969 r. po spełnieniu jednakże odpowiednich, dodatkowych przesłanek, a mianowicie warunki wymagane do przyznania tego świadczenia dotyczące stażu pracy i wieku musieli spełnić w określonym czasie – generalnie do końca 2008 roku. W stosunku do niektórych spośród ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. przewidziano możliwość nabycia prawa do emerytury po spełnieniu dodatkowych warunków przewidzianych w art. 184 ustawy emerytalnej. W okresie przejściowym ustawa emerytalna przewidywała możliwość ustalenia emerytur mieszanych łączących w odpowiedniej proporcji przy ustalaniu ich wysokości emeryturę ze starego i nowego systemu. Dla pozostałej grupy ubezpieczonych (z wyjątkiem górników) przewidziano nowe, jednolite zasady ustalania prawa oraz wysokości emerytur.

W pełny sposób zostały zachowane dotychczasowe zasady zarówno co do zasad nabycia, jak i formuły wymiaru w odniesieniu do osób, które urodziły się przed dniem 1 stycznia 1949 r. oraz w odniesieniu do wspomnianych wyżej niektórych osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed dniem 1 stycznia 1969 r., które określone warunki wymagane do przyznania emerytury spełniły do 31 grudnia 2008 r. Ta grupa ubezpieczonych nabywa prawo do emerytury na podstawie art. 27-50e. Zasady dotyczące ustalania wysokości emerytur dla tej grup ubezpieczonych uregulowane zostały w Rozdziale 4 Działu II ustawy emerytalnej.

W myśl przepisów ustawy emerytalnej wysokość emerytury ustalanej według dotychczasowych zasad uzależniona jest od następujących składników: wysokości podstawy wymiaru, uwzględnionego okresu składkowego (art. 6 ustawy emerytalnej) i nieskładkowego (art. 7 ustawy emerytalnej), kwoty bazowej, obowiązującej w dacie zgłoszenia wniosku o emeryturę, jeżeli uprawnienia do świadczenia powstały wcześniej albo obowiązującej w dacie spełnienia wymaganych warunków, jeżeli prawo do emerytury powstanie później niż w miesiącu w którym zgłoszono wniosek. W myśl z art. 53 ustawy emerytalnej emerytura wynosi: 24% kwoty bazowej, oraz po 1,3% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów składkowych, z uwzględnieniem pełnych miesięcy i po 0,7% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów nieskładkowych, z uwzględnieniem pełnych miesięcy.

Przepisy rozdziału 4 ustawy emerytalnej przewidują przy ustalaniu wysokości emerytury na podstawie art. 53 zastosowanie przeliczników za okresy pracy górniczej przy ustalaniu wysokości emerytury, przy ustalaniu wysokości emerytury górniczej zastosowanie znajdują przeliczniki wymienione w art. 51 ustawy emerytalnej, a przy ustalaniu wysokości pozostałych emerytur (innych niż górnicze) art. 52 ustawy emerytalnej. Zgodnie zatem z art. 52 ustawy emerytalnej przy ustalaniu wysokości emerytur innych niż górnicze stosuje się następujące przeliczniki:

- 1) 1,5 za każdy rok pracy górniczej wykonywanej pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy,
- 2) 1,8 za każdy rok pracy górniczej wykonywanej pod ziemią, o której mowa w art. 50d ust. 1,

pod warunkiem wykonywania takiej pracy co najmniej przez 5 lat, przy czym przy ustalaniu wysokości emerytur łączny okres pracy obliczony z zastosowaniem przeliczników uwzględnia się w wymiarze nie dłuższym niż 40 lat.

W odniesieniu do pozostałych ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. przewidziano nowe zasady ustalania wysokości emerytury, z zastrzeżeniem możliwości ich obliczania w wymiarze mieszanym. Zasady dotyczące ustalania wysokości emerytur dla osób ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. uregulowane zostały w Rozdziale 1 Dział II ustawy emerytalnej. Wysokość tzw. „nowej” emerytury jest uzależniona od zupełnie innych czynników, zależy od wysokości zgromadzonych i zwaloryzowanych składek na ubezpieczenie emerytalne powiększonych o zwaloryzowany kapitał początkowy, który stanowi rozliczenie przebytych okresów ubezpieczeniowych przed 31 grudnia 1998 r., momentu przejścia na emeryturę, średniej dalszej długości życia. Zgodnie art. 26 ustawy emerytalnej wysokość ta stanowi równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia zgromadzonej na koncie kwoty przez średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubezpieczonego. Stosownie art. 25 ustawy emerytalnej podstawę obliczenia emerytury stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne, z uwzględnieniem waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury, zwaloryzowanego kapitału początkowego określonego w art. 173-175, oraz kwot środków zewidencjonowanych na subkoncie, z zastrzeżeniem ust. 1a i 1b oraz art. 185.

Jak wspomniano wyżej ustawa emerytalna przewiduje szczególne rozwiązania ustalania wysokości emerytury dla osób, które wiek uprawniający do emerytury osiągną w latach 2009-2014. Emerytura mieszana ustalana jest dla osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., którzy wiek uprawniający do emerytury osiągną w latach 2009-2014, a ponadto nie byli członkami otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za

pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa oraz nie pobrali emerytury obliczonej według starych zasad na podstawie art. 46 lub 50 ustawy emerytalnej. Osobom tym wysokość emerytury będzie ustalana częściowo według starych, a częściowo według nowych zasad. Organ rentowy zobowiązany jest zatem do ustalania wysokości emerytury na podstawie dotychczasowych zasad (art. 53) oraz nowych zasad (art. 26), a następnie w zależności od roku, w którym zostanie osiągnięty wiek emerytalny – ustalenia części stanowiącej odpowiedni procent kwot obliczonych. Suma tych części będzie składała się na wysokość emerytury.

Emerytura ta, w zależności, od roku, w którym zostanie osiągnięty wiek uprawniający do emerytury – będzie wynosiła:

- 80% emerytury obliczonej na podstawie art. 53 oraz 20% emerytury obliczonej na podstawie art. 26 – jeżeli wiek zostanie osiągnięty w 2009 r.;
- 70% emerytury obliczonej na podstawie art. 53 oraz 30% emerytury obliczonej na podstawie art. 26 – jeżeli wiek zostanie osiągnięty w 2010 r.;
- 55% emerytury obliczonej na podstawie art. 53 oraz 45% emerytury obliczonej na podstawie art. 26 – jeżeli wiek zostanie osiągnięty w 2011 r.;
- 35% emerytury obliczonej na podstawie art. 53 oraz 65% emerytury obliczonej na podstawie art. 26 – jeżeli wiek zostanie osiągnięty w 2012 r.;
- 20% emerytury obliczonej na podstawie art. 53 oraz 80% emerytury obliczonej na podstawie art. 26 – jeżeli wiek zostanie osiągnięty w 2013 r. i 2014 r.

Jeśli zaś chodzi o podstawę prawną regulującą zasady nabywania prawa do emerytury przez ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., to należy wyjaśnić, że ubezpieczeni ci nabywają prawo do emerytury na podstawie art. 24 (emerytura powszechna), art. 24a (emerytura z urzędu) i art 26b (emerytura częściowa).

Szczególną regulację dla tej grupy ubezpieczonych przewiduje art. 184 ustawy emerytalnej. Zgodnie z tym przepisem ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli:

- 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat – dla kobiet i 65 lat – dla mężczyzn oraz
- 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.

Emerytura przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.

Warunkiem nabycia uprawnień emerytalnych według omawianego art. 184 jest zatem spełnienie – odmiennie niż w przypadku emerytur przyznawanych zgodnie z art. 46 ustawy emerytalnej – wyłącznie przesłanki stażu przed dniem 1 stycznia 1999 r. Brak w treści art. 184 przesłanki końcowej daty spełnienia pozostałych warunków nabycia uprawnień emerytalnych powoduje, iż ubezpieczeni, którzy w chwili wejścia w życie ustawy emerytalnej posiadali wymagany okres ubezpieczenia (szczególny i zwykły), mogą realizować prawo do emerytury na starych zasadach po osiągnięciu wieku emerytalnego określonego w art. 32, art. 33, art. 39 i art. 40 również po dniu 31 grudnia 2008 r. oraz nieprzystąpieniu do otwartego funduszu emerytalnego (względnie złożeniu wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w funduszu, za pośrednictwem organu rentowego, na dochody budżetu państwa).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego, dotyczącym wykładni art. 184 ustawy emerytalnej wyjaśniono, że przepis ten ustanawia własne (odrębne) przesłanki powstania uprawnień emerytalnych, a zwrot „po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, odnosi się wyłącznie do wieku emerytalnego określonego w tych przepisach, jednak bez odwoływania się do pozostałych warunków związanych z wiekiem. Ze względu na to, prawo do emerytury na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej nabywa ubezpieczony, który na dzień 1 stycznia 1999 r. legitymował się wymaganym okresem ogólnym i szczególnym (okresem zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz okresem składkowym i nieskładkowym), natomiast wiek emerytalny osiągnął lub osiągnie po tej dacie, także już po 31 grudnia 2008 r., niezależnie od tego, czy w chwili dożycia 55 lat (kobieta) lub 60 lat (mężczyzna) miał jeszcze status pracownika zatrudnionego w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze albo w ogóle miał status pracownika, czy też wykonywał inne zajęcie zarobkowe (np. prowadził działalność gospodarczą) albo nie był zatrudniony (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 8 lutego 2007 r., II UZP 14/06, OSNP 2007 nr 13-14, poz. 199; wyroki Sądu Najwyższego z 18 lipca 2007 r., I UK 62/07, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 269 i z 26 lipca 2007 r., II UK 285/06, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 270).

Z przedstawione stanu prawnego wynika, że emeryturę mieszaną można ustalić ubezpieczonym, którzy w latach 2009-2014 osiągną wiek uprawniający do emerytury, czyli nabędą prawo do tego świadczenia na podstawie art. 24, art. 24a lub art. 184 ustawy emerytalnej.

III.

Linia orzecznicza sądów powszechnych uwzględniających przeliczniki za pracę górniczą przy ustalaniu emerytury mieszanej wskazuje, że odesłanie przez art. 183 do sposobu obliczania emerytury na podstawie art. 53 należy rozumieć, jako odesłanie do

„starego” sposobu obliczania emerytury przewidzianego w rozdziale 4 Działu II ustawy. Obliczanie tej emerytury na tych zasadach oznacza także stosowanie art. 52 i przeliczników z tego przepisu wynikających. Przy wprowadzaniu mieszanego sposobu obliczania emerytur w art. 183 celem ustawodawcy było zachowanie dla takich osób możliwości obliczenia określonej procentowo części emerytury na dotychczasowych zasadach (stąd odwołanie się do art. 53), a części na zasadach zreformowanych (emerytura kapitałowa). To odwołanie się do zasad dotychczasowych obejmuje także zachowanie przeliczników z art. 52, ponieważ właśnie przy stosowaniu art. 53 przeliczniki te znajdują zastosowanie. Nie było konieczności dookreślenia tego przez ustawodawcę poprzez dodanie w treści art. 183 odesłania także do art. 52. Wystarczające było odesłanie do art. 53, który łączy się z koniecznością stosowania do tych sytuacji art. 52 (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 11 października 2012 r., III AUa 609/12).

W innych wyrokach mieszczących się w ramach tej linii orzeczniczej przy analizie prawnej odwoływano się do zasad przeprowadzonej reformy systemu ubezpieczeń w 1999 r. oraz zasad przyznawania prawa do emerytury z art. 184 ustawy emerytalnej. W ocenie tych sądów przewidziany w art. 183 ustawy emerytalnej sposób ustalania wysokości emerytury przyznanej na podstawie jej art. 184 wskazuje tym samym na tzw. mieszany jego charakter – odsyłający do obliczenia części świadczenia według dotychczasowych zasad przewidzianych w art. 53 ustawy. Ta okoliczność, przy uwzględnieniu faktu, iż o nabyciu prawa do przedmiotowej emerytury (art. 184) – poza przesłanką wieku – decyduje spełnienie pozostałych wymogów do dnia 1 stycznia 1999 r., a zatem przy uwzględnieniu obowiązujących zasad, zachowanych także w odniesieniu do emerytury przysługującej starszym ubezpieczonym, powoduje, iż do obliczenia części emerytury zgodnie z art. 53 zastosowanie znajdują przeliczniki górnicze, o których mowa w art. 52 ustawy dotyczącym ustalania wysokości emerytur innych niż górnicze. Oceny tej nie zmienia fakt, iż wspomniany art. 183 nie wymienia w swojej treści art. 52 powołując się jedynie na przepis art. 53 i 26. Z kolei wspomniany art. 53 ustawy emerytalnej w procesie ustalania wysokości emerytury, usytuowany jest w Rozdziale 4 Działu II ustawy bezpośrednio po przepisach art. 51 i 52 regulujących kwestie związane ze stosowaniem preferencyjnych przeliczników górniczych i dla zastosowania określonej w nim metody ustalania wysokości emerytury (w części także przyznanej w oparciu o art. 184) wymaga w pierwszej kolejności prawidłowego ustalenia długości okresów składkowych (w tym wypadku z uwzględnieniem przedmiotowych przeliczników) oraz okresów nieskładkowych, czyni zbędnym powoływanie się w art. 183 również na art. 52, nie wykluczając jednak jego stosowania (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 16 grudnia 2010 r., III AUa 1209/10; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2013 r., III AUa 915/12; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 12 marca 2013 r.; III AUa 1118/12).

Z kolei w wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 grudnia 2011 r., III AUa 728/11, sąd uznał, że obliczenie emerytury wg starych zasad oznacza ustalenie jej wysokości na podstawie art. 51-56 ustawy (i generalnie zastosowanie mają dotychczasowe zasady, jakie obowiązywały w ustawie z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw – Dz. U Nr 104, poz. 450 ze zm.), a zatem również z zastosowaniem tzw. przeliczników górniczych określonych w art. 52 ustawy, które wydłużają przyjmowany do ustalania emerytury w trybie art. 53 ustawy okres składkowy. Tylko takie rozumienie zawartego w art. 183 odesłania do art. 53 ustawy odzwierciedla ideę ustalania metodą mieszaną wysokości emerytur dla pierwszych roczników świadczeniobiorców z nowego systemu emerytalnego. Gdyby zamiarem ustawodawcy poprzez odesłanie w art. 183 do art. 53 ustawy było wyłącznie zastosowanie określonej części emerytury art. 53 z pominięciem innych umiejscowionych w rozdziale 4 ustawy przepisów, to podobnie jak uczynił to w art. 174 ustawy zawarłby on szczegółowe odesłanie do przepisów regulujących wszystkie elementy przy ustalaniu wysokości emerytury na podstawie art. 53 brane pod uwagę.

Przeciwna linia orzecznicza wskazuje, że zgodnie z językowym znaczeniem przepisu art. 183 ustawy emerytalnej nie ma podstaw dla ustalania wysokości emerytur innych niż górnicze emerytury z zastosowaniem przeliczników pracy górniczej przewidzianych w art. 52 ustawy emerytalnej ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r., które osiągnęły wiek uprawniający do emerytury w latach kalendarzowych 2009-2014. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają wykładni ścisłej. Nie powinno się więc stosować do nich wykładni celowościowej, funkcjonalnej lub aksjologicznej w opozycji do wykładni językowej, jeżeli ta istotnie prowadzi do jednoznacznych rezultatów interpretacyjnych. Stąd poddawanie wykładni rozszerzającej lub zawężającej wyczerpująco i kazuistycznie określonych przez ustawodawcę przepisów określających uprawnienia do świadczeń jest nieuprawnione. Treść przepisu art. 183 ust. 2 w zw. z ust. 1 ustawy jest jasna. Przepis ten stanowi, że emerytura przyznana na wniosek osoby ubezpieczonej, urodzonej po dniu 31 grudnia 1948 r., z wyjątkiem ubezpieczonych którzy pobrali emeryturę na podstawie przepisów art. 46 lub 50, która osiągnęła wiek uprawniający do emerytury w określonym roku kalendarzowym wynosi określoną procentowo część emerytury obliczonej na podstawie art. 53 ustawy emerytalnej oraz określoną procentową część emerytury obliczonej na podstawie art. 26 ustawy emerytalnej. Przeliczniki 1,5 i 1,8 należne za każdy rok pracy górniczej, stosowane przy ustalaniu wysokości emerytur innych niż górnicze emerytury zostały przewidziane w art. 52 ustawy emerytalnej, tj. w rozdziale 4 Działu II ustawy zatytułowanym: „ustalanie wysokości emerytur, o których mowa w art. 27-50e”. Nabycie prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej jest samodzielną podstawą powstania uprawnień emerytalnych

określającą odrębne przesłanki ich nabycia, inne niż w art. 27-50e ustawy. Wykładnia językowa przepisu art. 183 ustawy znajduje zatem potwierdzenie też w wykładni systemowej ustawy emerytalnej. Wynik tej wykładni wzmacnia odwołanie się do względów celowościowych ustawy, której regulacje przewidują stopniowe ograniczenie i wygaszanie preferencji w zakresie nabywania uprawnień do emerytur w obniżonym wieku oraz ustalania wysokości świadczeń. Wyrazem takich założeń ustawy jest m.in. omawiany przepis art. 183 zamieszczony w przepisach przejściowych przewidujący niejako mieszany sposób ustalania wysokości emerytur dla określonej w tym przepisie kategorii ubezpieczonych osiągających wiek uprawniający do emerytury po 31 grudnia 2008 r. a przed 2014 rokiem, przewidujący możliwość obliczania wysokości świadczeń po części według reguł z art. 53 ustawy, co nie oznacza, że w przypadku tej kategorii osób ubezpieczonych istnieje możliwość wykroczenia poza te reguły, skoro przepis art. 183 ustawy nie nasuwa wątpliwości interpretacyjnych (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 14 lutego 2013 r., III AUa 872/12; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 27 marca 2013 r., III AUa 1323/12; wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 13 grudnia 2012 r., III AUa 593/12).

W orzecznictwie i doktrynie przyjmuje się, że dokonując wykładni przepisów w pierwszym rzędzie bierze się pod uwagę językowe znaczenie tekstu prawnego. Jeżeli językowe znaczenie tekstu jest jasne, wówczas nie ma potrzeby sięgania po inne, pozajęzykowe metody wykładni. W takim wypadku wykładnia pozajęzykowa może jedynie dodatkowo potwierdzać, a więc wzmacniać, wyniki wykładni językowej wykładnią systemową czy funkcjonalną. Podobnie ma się rzecz z wykładnią tekstów prawnych, których sens językowy nie jest jednoznaczny z tego względu, że tekst prawny ma kilka możliwych znaczeń językowych, a wykładnia funkcjonalna (celowościowa) pełni rolę dyrektywy wyboru jednego z możliwych znaczeń językowych. W obu wypadkach interpretator związany jest językowym znaczeniem tekstu prawnego, znaczenie to stanowi zawsze granicę dokonywanej przez niego wykładni. W pewnych szczególnych sytuacjach rola wykładni funkcjonalnej nie będzie jednak ograniczać się wyłącznie do roli dyrektywy wyboru jednego ze znaczeń językowych, ale może tworzyć swoiste, różne od alternatyw językowych, znaczenie tekstu prawnego. Przyjęcie takiego swoistego znaczenia tekstu prawnego, ustalonego na podstawie wykładni funkcjonalnej (celowościowej) będzie prowadziło zawsze do wykładni rozszerzającej lub zwężającej (por. np. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 2000 r., K 25/99, OTK 2000 nr 5, poz. 141 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 1993 r., III ARN 84/92, OSNC 1993 nr 10, poz. 183; z dnia 8 maja 1998 r., I CKN 664/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 7; uchwały Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 1997 r., III ZP 38/97, OSNAPiUS 1998 nr 8, poz. 234; z dnia 8 lutego 2000 r., I KZP 50/99, OSNKW 2000 nr 3-4, poz. 24 i uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2003 r., III CZP 8/03, OSNC 2004 nr 1, poz. 1). Sąd

Najwyższy wielokrotnie zaś podkreślał, że przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają wykładni ścisłej. Nie powinno się więc stosować do nich wykładni celowościowej, funkcjonalnej lub aksjologicznej w opozycji do wykładni językowej, jeżeli ta ostatnia prowadzi do jednoznacznych rezultatów interpretacyjnych, a zatem nie można ich poddawać ani wykładni rozszerzającej, ani zawężającej, modyfikującej wyczerpująco i kazuistycznie określone przez ustawodawcę uprawnienia do świadczeń (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 16 sierpnia 2005 r., I UK 378/04, OSNP 2006 nr 13-14, poz. 218; 23 października 2006 r., I UK 128/06, OSNP 2007 nr 23-24, poz. 359; 29 stycznia 2008 r., I UK 239/07, OSNP 2009 nr 7-8, poz. 103; 4 marca 2008 r., II UK 129/07, OSNP 2009 nr 11-12, poz. 155; 19 maja 2009 r., III UK 6/09, LEX nr 509028).

W ocenie Rzecznika należałoby przychylić się do wykładni uwzględniającej przeliczniki za pracę górniczą przy ustalaniu emerytury mieszanej przy uwzględnieniu wykładni językowej oraz celowościowej. Regulacja zawarta w art. 183 ustawy emerytalnej ma zapewnić łagodne przejście ze starego systemu do nowego systemu emerytalnego. Emerytura mieszana w istocie łączy w odpowiedniej proporcji emeryturę ze starego i nowego systemu. Rzecznik podziela zatem pogląd, że odesłanie w art. 183 ustawy emerytalnej do sposobu obliczania emerytury na podstawie art. 53 należy rozumieć, jako odesłanie do „starego” sposobu obliczania emerytury przewidzianego w rozdziale 4 Działu II ustawy. Co oznacza także stosowanie przeliczników wynikających z art. 52 ustawy emerytalnej. Celem ustawodawcy było zachowanie możliwości obliczenia określonej procentowo części emerytury na dotychczasowych zasadach, poprzez odwołanie do art. 53 oraz części na nowych zasadach. Rzecznik Praw Obywatelskich podziela również pogląd, że nie było konieczności dookreślenia tej regulacji poprzez dodanie w treści art. 183 odesłania także do art. 52.

Mając na względzie powyższe, wniosek o usunięcie rozbieżności w wykładni prawa w orzecznictwie sądów powszechnych złożony na podstawie art. 60 § 2 ustawy o Sądzie Najwyższym należy uznać za uzasadniony.